

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "YAXSHILIK" TUSHUNCHASI ISHLATILISHINING SEMANTIK TAHLILI

Ibragimova Gulruh Rustam qizi
Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada, O'zbek va Ingliz tillaridagi "Yaxshilik" so'zining ifodalovchi so'zlarning kontekstda keladigan ma'nolari va har ikkala tildagi ishlatiladigan vaziyatlar yuzasidan tahlil qilinib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Yaxshilik, tilshunoslik, ijtimoiy qolip, atama, tafakkur, notiq, ijtimoiy munosabat, gaplashish mezonlari, so'zlashuv, tinglovchi.

Semantic analysis of the use of the term "goodness" in English and Uzbek

Ibragimova Gulruh Rustam qizi
Student of Samarkand state institute of foreign languages

Annotation

This article analyzes the contextual meanings of the words "goodness" in Uzbek and English and the situations in which they are used in both languages.

Keywords: Goodness, linguistics, social pattern, terminology, thinking, speaker, social attitude, speaking criteria, conversation, listener.

Bizga ma'lumki, hayotimizdagi har bir voqea ma'lum so'zlar, gaplar, katta va kichik matnlar orqali bayon qilinadi. Mana shunday tasvirlarni ifodalash uchun

so'zlovchi aniq bir maqsadga tayangan holda o'z tushunchalarini vaziyatning munosabatiga ko'ra so'zlaydi. Albatta, bu vaziyat yaxshi yoki yomon munosabatga ega bo'lishi mumkin, va shu xususiyatiga ko'ra notiq tushunchalarini keng miqyosda ifodala berish qobiliyatiga egadir. Shuningdek, ushbu vaziyat boshqa millat vakillarida ham, jumladan Ingliz xalqlarida ham shunday desak mustasno bo'lmaydi. Negaki, har bir millat vakili o'z qarashlarini ma'lum bir ijtimoiy qolip asisida ifodalab berish qobiliyatiga ega desak mubolag'a qilmagan bo'lamiz. Va shuningdek, Yaxshilik va Yomonlik tilshunoslikda keng qamrovli tushunchadir. Tushuncha esa bu – narsa va hodisalarning muhim xususiyatlarini aks ettiruvchi tafakkur mahsuli hisoblanadi. Mana shunday tushunchani kasb etgan “Yaxshilik” so'zining ifodalanishi ham ma'lum bir epik qoidalarni kasb etadi. Yaxshilikni ifodalovchi so'zlar ham o'z navbatida har ikkala tilda alohida guruhlanadi. Albatta, yaxshilik deganda inson ongiga keladigan ilk tushuncha bu chiroyli so'zlar va voqealardir. Va ushbu yaxshilikka insonlar tomonidan yaxshi munosabat mavjud. Shuningdek tasdiqlashimiz joizki, bir so'zning ma'nosini ohang hattoki, tinish belgilari orqali ham o'zgartirib boshqa ma'no yetkazib berishimiz mumkin. Ushbu keltirilgan yaxshilik tushunchasiga mansub so'zlar o'zbek va ingliz tilida ifodalanish jihatdan farqlanadi. Ya'ni, O'zbek tilida ifodalangan yaxshilik tushunchasiga doir so'z aynan tarjimashunoslikda bir xil tarjima qilinmaydi. Negaki, bu tarjima umuman boshqa ma'noni anglatishi mumkin, va qo'shimcha sifatida aynan “Yaxshi” so'zi ham bitta emas bir nechta so'zlar orqali har ikkala tilda har xil ifodalanishi mumkin. Masalan, o'zbek tilida yaxshi so'zini kimdir yuqori natijalarga erishsa yoki chiroyli ammallar bajarsa, “Yaxshi” so'zi u insonga nisbatan qo'llaniladi. Ammo, Ingliz tilida bunday holat uchun faqat “Good” so'zi emas, boshqa ma'no beradigan atama orqali ifodalanishi mumkin, “Cool” so'zi bunga misol bo'loladi.

O'zbek tilida “Yaxshilik” ni ifodalovchi so'zlar:

- Yaxshi, ajoyib, zo'r, fantastik, zavqli, sevimli, mo'jiza, qoniqarli, a'lo, mukammal,

Ingliz tilida “Yaxshilik” – “Goodness” ni ifodalovchi so'zlar:

- Good, well, great, excellent, cool, fantastic, nice, lovely, cheerful, magic, amusing, enjoyable, agreeable, pleasant, pleasurable, super, fine.

Ko'rib o'tganimizdek, yuqoridagi so'zlarning barchasi bir umumiy ma'noda ya'ni yaxshi so'zi ostida birlashadi. Biroq, har bir so'zning sezilarli darajada farqlari mavjud. Shuni ham aytib o'tish kerakki, o'zbek tilidagi "Yaxshi" so'zining sinonimlari Ingliz tilidagiga qaraganda, biroz kamroq natijani tashkil qiladi. Bundan tashqari, misol tariqasida kimdir o'z ishini yaxshi natijalar bilan tugatsa unga nisbatan "Yaxshilik" tushunchasining o'zbek tilida "A'lo" so'zi ishlatiladi. Ingliz tilida esa buni turlicha ko'rinishda berish mumkin. Ya'ni, "Great", "Super" Buni quyidagi misolda yaqqol aksini ko'rishimiz mumkin.

- Salom do'stim, men o'qishga kirdim!
- A'lo natijaga erishibsan tabriklayman!

Ushbu, misol "Yaxshilik" tushunchasi ifodalanishining bir tasvirini o'z ichiga oladi.

- Hi friend, I have entered to institute!
- O great, congratulation!

Quyidagi misol esa ingliz tilida "Goodness" atamasining ifodalanishiga kiradi. Biz har ikkala tilda ham "Yaxshilik" ma'nosini beradigan ushbu misollardan tashqari boshqa so'zlarni keltirishimiz ham mumkin.

Yuqorida ko'rib o'tganimizdek, ushbu so'zlar yaxshilik ma'nosidan tashqari kinoya, piching kabi munosabatlarda ham qo'llanilishi mumkin. Aynan bu ma'noni berish uchun aytilayotgan so'zni qo'shtirnoq ichida "Yaxshi" tarzida aytsak shunday ma'no kelib chiqadi va ohang ham shunga yarasha o'zgaradi. Ingliz tilida ham xuddi shunday munosabatda qo'llaniladi ya'ni "Good" kabi.

Xulosa o'rnida shunday deb o'tishimiz joizki, "Yaxshilik" tushunchasi keng miqyosda tahlil qilinadi hamda u o'z ichiga oladigan so'zlarning ham ma'lum miqyosda tilshunoslikda o'rni bor. Umuman olganda boshqa tushunchalar ham fanda o'z ko'lamiga ega. Yaxshilik munosabatini anglatadigan so'zlar har ikkala tilde vaziyat yuzasidan har xil ishlatiladi, ko'rib o'tganimizdek yaxshi ma'noda yoki piching kabi kinoya shaklida ham o'z ifodalanish xususiyatini ichiga qamrab

oladi. Farqli jihatlari shundaki, ingliz tilida ma'lum holat uchun ishlatiladigan "Yaxshilik" tushunchasini beruvchi so'z aynan o'zbek tilida xuddi o'zidek tarjima qilinmasdan o'zbek tilining o'z qonun qoidalariga binoan shu ma'oni beruvchi so'zlarni keltirish mumkin. Albatta bu ham gapning ishlatilayotgan vaziyatiga bog'langan holda yuzaga keladi. Masalan, biz yaxshilik munosabatini eshitsak shunchaki "Yaxshi" degan so'zni ishlatamiz, ammo ingliz tilida yaxshi so'zining ekvevalenti ham ishlatilishi mumkin. Aynan "Good" emas "Okay" so'zi ham xuddi shu ma'noni beradi va qaysi so'zni ishlatish esa so'zlovchining xohishiga havola qilinadi. Biz ikki tilni taqqoslab "Yaxshilik" so'zini mushohada qilar ekanmiz, bu jarayonda farqli jihatlardan ko'ra o'xshashlikni ko'proq kuzatamiz. Bu esa, tillarda ishlatiladigan umumiy ma'noda xalqlar o'rtasida ishlatiladigan "Yaxshilik" – "Goodness" tushunchasi o'xshash va farqli jihatlarni o'z ichiga olgan holda fanda asosiy o'rinlarda turishidan dalolat beradi. Har bir tushuncha har qanday tilning ichki boyligi hisoblanadi va o'sha so'zning kelib chiqish hamda ishlatilish hollari ham alohida o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azar B.S. Understanding and Using English Grammar. Third Edition. -Y.: 1999. 420-p.
2. Karamatova K.M., Karamatov H.S. Proverbs–Maqollar– Пословицы. Т.: Mehnat, 2000.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati. Ikki tomli. 2 tom.(s-h). –Moskva: "Rus tili" nashriyoti,1981
4. <http://www.oxfordhouse.com>
5. <http://www.yourdictionary.com>
6. <http://www.longman.com>